

## Posudek vedoucí na bakalářskou práci Matouše Knappa

### *Povaha mediálního diskurzu ASC Klinika*

Bakalářská práce Matouše Knappa má podobu případové studie zaměřené na mediální diskurz o Autonomním sociálním centru Klinika v roce 2015 a 2016. Konkrétně přináší kvalitativní mikroanalýzu dvou rozhlasových debat Radia Plus věnovaných stoupencům a odpůrcům činnosti aktivistů ve zmíněném centru. Cílem práce je ukázat, jak jednotliví mluvčí utvářejí svou perspektivu a jaké diskurzivní makrostrategie (ve smyslu diskurzivně-historického přístupu k analýze diskurzu) ve svých promluvách používají. Z pozic analýzy mediálního diskurzu a lingvistiky se tomuto tématu a specificky analýze mluvených projevů dosud nikdo nevěnoval.

Teoretická část práce má dvě rozsáhlejší podkapitoly, z nichž první představuje vývoj dění od obsazení objektu kliniky aktivisty na konci roku 2014 do současnosti a druhá se věnuje sociopolitické kategorizaci squattingu (s. politický, konzervační, podnikavý aj.), jejímu vztahení k známým českým squatům a zejména charakterizaci ASC Klinika touto optikou. Obě podkapitoly hodnotím jako zdařilé, tu první věcným podáním vývoje a tu druhou jejím provázáním s analytickou částí práce (autor v analýze ukazuje, že diskutující se mohou lišit i v tom, jak povahu squattingu na Klinice vnímají).

Problémem teoretické části tak není to, co v ní je, ale to, co v ní chybí, a to je vymezení teoretických lingvistických a/nebo diskurzivně-analytického pojmů a předpokladů, s nimiž je následně uchopena vlastní analýza. Před teoretickou částí je předržena jedenapůlstránková kapitola *Metoda analýzy* (s. 4–5), v níž se představuje diskurzivně-historický přístup a jeho ústřední diskurzivní strategie a autor se zároveň (v souladu s DHA) přihlašuje ke komunikační teorii argumentace van Eemeren a Grootendorsta a v českém prostředí Kleina. Všechny informace v této podkapitole jsou tedy relevantní a pravdivé, jen by bylo vhodné je rozšířit o následující:

- vysvětlení základních pojmů, jejichž pojetí se v textové lingvistice a diskurzivní analýze různorodé, zejména hypertéma, sociální identita, sociální akce, diskurzivní strategie
- podrobnější vymezení distinkce topos/falacie a zejména operacionalizace jejich odlišení (v odborné literatuře z analýzy diskurzu je právě problematické aplikaci pojmu topos v DHA věnováno relativně dost pozornosti)
- podrobnější výklad k pojetí kontextu v DHA a upřesnění, jaké typy kontextu autor ve své analýze zohledňuje (například interdiskurzivní vztahy a částečně situační kontext, viz níže, jsou ponechány stranou)
- zohlednění modality, žánru a druhu projevu v analyzovaných komunikátech.

Poslední poznámka je podle mého soudu nejzávažnější. V DHA od přelomu tisíciletí narůstá pozornost věnovaná žánru a útvaru v analýze, neboť se jedná o nadindividuální, normativní vlivy, které dávají rámec individuálním projevům a částečně předurčují jejich podobu (viz např. van Dijkova sociální rovina diskurzu). Bez zohlednění tohoto vlivu se analýza založená pouze na diskurzivních strategiích stává neúplnou (neboť de facto pomíjí část situačního a jazykového kontextu) a neadekvátní.

Nakonec by bylo vhodné v teoretické části zhodnotit dosavadní pokusy o odborný popis mediálního diskurzu o Klinice, případně poukázat na jeho absenci (viz např. diplomová práce T. Lazeckého *Autonomní sociální centrum Klinika a levicový aktivismus: Kritická analýza mediálního diskurzu*, na niž mě upozornil sám M. Knapp).

Analytická práce je založena na dvou rozhovorech, jednom z pořadu *Pro a proti*, jednom z pořadu *Odpolední plus*. Přepisy obou jsou uvedeny v příloze (doporučovala bych doplnit informaci o způsobu

přepisu a očíslovat řádky nebo repliky v přepisech a odkazovat na ně v analýze). Autor si již v úvodu práce stanovuje výzkumné otázky, důsledně se jich v analýze drží a v závěru práce je vyhodnocuje.

Pokud jde o popis diskurzivních strategií, který si autor vytkl jako jeden ze svých cílů, v práci teoretický aparát využívá adekvátně a zjevně usiluje o důslednost. Občas dochází k záměně predikací a nominací (u slovesných výrazů, viz např. str. 20 dole), občas predikace nepostihuje, když jsou méně výrazné, například z důvodu kondenzací (*svévole úřadů*). Relativně malá pozornost z repertoáru diskurzivních strategií je věnována perspektivizaci (coby strategii jazykového utváření narativu) a hyperbolizaci či zjemnění tvrzení předkládaných účastníky daného diskurzu. Jako zásadnější vidím to, že zatímco se autor v analýze první debaty věnuje důsledně projevu Ivana Breziny, některé rysy promluv Apoleny Rychlíkové mu unikají. Zaprvé A. Rychlíková se sice v diskurzu explicitně sebeidentifikuje v odstupu jako pozorovatelka a dokumentaristka dění na Klinice, ale její predikace a argumentace, jak sám autor odhaluje, jsou v přímé vazbě na prohlášení Iniciativy ASC Klinika – tento rozpor, doložený i v mnoha jiných diskurzech, mezi sebekategorizací a vlastním jazykovým jednáním je pro projev A. Rychlíkové charakteristické a měl by být postižen. Více pozornosti by si zasloužila její anonymizace státní moci a systému v nominacích a propojení tohoto s její ideologickou perspektivou (v posledku by se interpretace tohoto vztahu dala propojit i s nominacemi objektu jako *baráku*, *zchátralého baráku* apod., tzn. ukázat důsledněji vztah ideologie, diskurzivní strategie a zvolených jazykových prostředků). Ve stejném smyslu autorovo tvrzení, že výrazy Rychlíkové „obsazovačka“, „osquatovat“ jsou slangové, „predikační funkci nicméně nemají“ (s. 20), není správný – oba se jednak podílejí na nominačně-predikační struktuře, jednak zřetelně odkazují k perspektivě A. Rychlíkové a jako takové jsou pro její narativ specifické (Ivan Brezina by je asi nepoužil). Rovněž neodhaleny zůstávají některé její falešné analogie (stejněho charakteru jako odhalené analogie u Ivana Breziny), viz například zmínka o R. Janouškovi, pro dění na Klinice nerelevantní, případně přehnaná teze Rychlíkové, že *aktivisté objekt rekonstruovali*, stejně jako její snaha tvrdit, že existuje možnost, že dlouhodobá legalizace sídla a činnosti Kliniky by nezaložila precedens k dalším nelegálním obsazováním.

Prizmatem analytické části práce se nyní vracím k poznámce o opomenutí či upozadění žánrového a interakčního hlediska. Domnívám se, že nedostatečně postiženy zůstaly zejména následující aspekty:

- složení mluvčích v jednotlivých pořadech a způsob jejich zapojení do pořadu. Jednak by mělo být nejen konstatováno, ale i mediálně analyzováno, jaký vliv má to, zda do pořadu aktér vstupuje v předtočeném vstupu (Brož v prvním pořadu, Bellu ve druhém), nebo osobně v debatě, jednak by autor měl uvést (a v kontextu vývoje ASC Klinika interpretovat), že v prvním pořadu jsou dva stoupenci ASC Klinika, ve druhém naživo také dva, odpůrce v prvním pořadu jeden, ve druhém též jeden, ale nikoliv naživo)
- charakter pořadu a jeho vliv na konkrétní vývoj promluvy – to je zásadnější v prvním, polemičtější pořadu, kde je podstatný vliv moderátora (Renata Kalenská je odpovědná za uzavírání témat a uvádění nových, což několikrát způsobí nemožnost některé strany dokončit argumentaci) a kde se účastníci pořadu s polemickostí útvaru vyrovnávají různým způsobem (Ivan Brezina expresivitou svých analogií, Apolena Rychlíková mnohem častěji expresivním hodnocením výroků druhého diskutujícího a jeho celkovou dehonestací, jež se také řadí k falešným argumentačním postupům, srov. *prázdné plácání*, *demagogie* apod.)
- pozornost k mikrovývoji interakcí, viz například některé reakce Ivana Breziny vyvolané výpověďmi A. Rychlíkové (pojmenování spekulant apod.)
- pozornost ke zvukové stránce projevů – podpořila by některé autorovy interpretace, v nichž konstatuje expresivitu, ironii, negativní hodnocení apod.

Za vrchol analytické části práce považuji analýzu argumentace v obou rozhovorech, autor většinu času (až na místa zmíněná výše) dobře využívá prostředky poskytnuté zvolenou teorií argumentace a

pozorně prověřuje argumentační postupy mluvčích (viz například str. 29 či 37) a využívá při tom i znalost širšího sociopolitického kontextu.

V práci bych odstranila uvádění termínů či pojmenování v jednoduchých uvozovkách – autor je používá tam, kde si není jist, zda je termín vyhovující pro pojmenování dané skutečnosti (například text pro mluvené projevy, výrazy slangové či synonyma na str. 20) nebo v rámci analýzy, zda se jedná o pojmenování autora práce, nebo mluvčího v rozhlasové interakci (Ivan Brezina jako ctitel vlastnického práva, jeho návraty k roku 1989, výraz vyprovokována na str. 18). Ve všech uvedených případech je termín buď přijatelný, nebo existuje vhodnější alternativa, popřípadě v analýze dané pojmenování v jednoduchých uvozovkách mate a měl by být zvolen neutrálnější výraz.

Otázka k obhajobě:

Prosím autora, aby při obhajobě na vybraných příkladech a jejich interpretaci ukázal, jak by zohlednění žánru, specifického mediálního útvaru a povahy mluvené interakce prohloubilo analýzu předloženou v práci.

Práce je psána kultivovaným a čtivým stylem, autor se většinou vyjadřuje jasně a přesně. Bohužel práce vykazuje poměrně velké množství pravopisných nedostatků a překlepů (viz např. str. 2–3 a 17–18, ale i mnohde jinde – vyznačila jsem je ve svém výtisku práce), které přičítám nedostatku času při dokončování práce. Pokud jde o soustavně se opakující nedostatky, upozornila bych autora na psaní čárky mezi argumenty v důsledkovém poměru.

Celkově práci Matouše Knappa hodnotím jako poctivý pokus o analýzu diskurzu ASC Klinika, jenž mohl být vyrovnanější a úplnější, kdyby vznikl delší dobu. Práci v současné podobě určitě doporučuji k obhajobě. V případě přesvědčivého výkonu u obhajoby ji navrhuji hodnotit známkou velmi dobře.

V Tallinnu dne 28. 8. 2018

Mgr. Eva Lehečková, Ph.D.